

הלכות תפילין סימן מא מב

ביאורים ומוספים

סימן מא

דין הנושא משאוי איד ינהג בתפילין

[משנ"ב ס"ק א]

זה מקרי בכל היום, לא בשעת קריאת שמע ותפלה⁽¹⁾.

1) ולענין כתף שמלאכתו לישא משאות, כתב לקמן (סי' סג ס"ק ב) שאף על פי שאסור לו להתפלל אם נושא משאוי של ארבעה קבין, מ"מ לענין קריאת שמע אין הוא צריך להסירו מעליו, ומותר לו לקרוא קריאת שמע באופן זה.

[משנ"ב שם]

וע"ז לקמן סימן צז סעיף ה⁽²⁾.

2) לענין הנושא משאוי על כתפיו ורוצה להתפלל, שפסק השו"ע שם שאם המשאוי הוא פחות מארבעה קבין יפשילנו לאחוריו ויתפלל, ואם הוא ארבעה קבין או יותר יניחנו על הקרקע ויתפלל, משום שמשאוי של ארבעה קבין מבלט את הכוונה.

[משנ"ב ס"ק ב]

ואם הוא נושא משאוי על ידו במקום תפילין, דמסתמא מכסין הן וליקא גנאי, אין צריך להלץ⁽³⁾.

3) וכמו שכתב לעיל (סי' כז ס"ק מז), שלכתחילה טוב יותר לכסותו. ואם אין התפילין של יד מכוסות, כתב הבית ברוך (כלל יד ס"ק ר) שמשמע כאן שדינן כתפילין של ראש וצריך לחולצן. ואם התפילין של ראש מכוסות, צידד האפיקי מגינים (חידושים ס"ק א) שיש להקל לשאת על ראשו משא שהוא פחות מארבעה קבין בלא לחלוץ את התפילין.

[משנ"ב ס"ק ג]

איכא בנה בין התפילין שפילין⁽⁴⁾.

4) ולקחת עביט של מי רגלים בידו לצורך בדיקת חולה, כתב לקמן (סי' מג ס"ק כז) שמותר לכל אדם אף שהוא לבוש בתפילין, ומימי כתב השו"ע שם (ט"ט) שבעל נפש יחמיר.

[משנ"ב ס"ק ד]

הם כ"ה ליתראות ששוקלין בו הכסף בפראג⁽⁵⁾.

5) ושיעור זה לפי דעת החזו"א הוא 9.6 ליטר (במידה ולא במשקל), ולפי הגר"ח נאה הוא 5.5 ליטר.

[משנ"ב ס"ק ו]

והב"ח מקל בענין זה במצנפת וכובע⁽⁶⁾.

6) ובטעם הרבר כתב שם, שכיון שהמצנפת והכובע הינם דרך מלבוש, לא הצריכו שיסיר אדם מלבושו מעליו מחשש שמא יהיו התפילין רוצצות. ועוד, שכיון שהכובע והמצנפת מונחים על ראש האדם לפי מדותיו, אין התפילין רוצצות בכך, ואדרבה יושבות הן היטב על ראש האדם מחמת כובד הכובע.

סימן מב

אם מתר לשנות תפילין של יד לשל ראש

[משנ"ב ס"ק א]

אפלו אין לו של יד ויש לו שנים של ראש⁽¹⁾.

1) ולשנות בתים או רצועות וכן כיסי התפילין מתפילין של רשי לשל ר"ת או להיפך, כתב לעיל (סי' לד ס"ק ב) שאסור, אלא אם כן לא הניחן אדם מעולם לשם מצות תפילין שאו מותר להחליפן. וראה מה שכתב בביה"ל שם (ס"ד ד"ה הוא חל).

[משנ"ב ס"ק ב]

ופשוט דהוא הדין נרמק המיחד לשל ראש⁽²⁾.

2) ולגבי נרתיק של תפילין, כתב לקמן (סי' קנד ס"ק ז) שאין לחלק בין של ראש לשל יד ואף השל יד נחשב לתשמיש קדושה. ובשעה"צ שם (ס"ק ז) הביא שהפמ"ג מסתפק שמה הבית של יד נחשב רק לתשמיש קדושה [כיון שאין עליו שיין] וממילא הנרתיק של יד אינו אלא תשמיש דתשמיש, והקשה עליו. וראה ביה"ל להלן (סי' ג ד"ה תפילין חד זמנא) מה שהקשה על הפמ"ג.

[ביה"ל ד"ה אסור]

דהא דאין מורדין מדאורייתא הוא⁽³⁾.

3) ולהשאיל תפילין של גדול לקטן, מבוואר לעיל (סי' לו ס"ג ד"ה לקנות) שאין בכך איסור של הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה. וראה מה שכתבנו שם.

[ביה"ל ד"ה מהם]

ושאר הקצושה וחקנה בגידין⁽⁴⁾.

4) ועל אופן זה שהתפירה נמצאת חוץ להיקף הראש, כתב במשנ"ב לעיל (סי' לג ס"ק כט) שהכרעת הא"ר הישועות יעקב והדרך החיים שאם תופר בגידין דוקא ולא בחוטיין, וכן מקפיד לתפור מצד פנים שלא יהיו ניכרות התפירות לחוץ, שיכול לברך עליהן, וכתב שבשעת הדחק יש לסמוך עליהן.

הלכות תפלין סימן מא מב

מא דין הנושא משאוי איך ינהג בתפלין, ובו סעיף אחד:

א *הנושא משאוי (ב) על ראשו (ג) *חולץ תפלין של ראש עד שישיר המשאוי. *אפלו מטפחתו אסור להניח על הראש שיש בו תפלין. *באכל דבר שדרכו לתן בראשו בגוף כובע או מצנפת (ד) מתר: הגה *ואפלו הכי, אם הוא משאוי כבוד (ה) (ו) ארבעה קבין ותפלין (ו) נדחקות, צריך להסירן (ז):

מב אם מתר לשנות תפלין של יד לשל ראש, ובו ג' סעיפים:

א *אסור לשנות תפלין של ראש לעשותן של (ה) (א) יד, *אפלו לקח (ב) רצועה (ג) [ג] (א) *מהם:

שערי תשובה

[3] מהם. עב"ט. וצ"ע מה דנקט המג"א להפך ראש אחר למעלה דמשמע שמהפך הרצועה הארבע ממש, שחרי אפלו בלא הפוך רק שבאותה הקצה של הרצועה הארבע במקום שנספקה שם הוא רוצה לעשות הקשר, מפי אסור כיון שזוהי הקצה שהיה בו הקשר וקושרה למטה, הו"ל הורדה מקדושה. ועל כ"פ מה שפסקים ואם אין הרצועה כ"ו משמע דאם אין קושר הקצה למטה אין קפידא בהפוך לבד. ועין בא"ר בשם זקנו הגאון מהר"ש שמתיר להפך, וראיה מהא דנזקח מאבני וכ"ו עין שם שצנעו כלם אבן אחת, וקשה דעדין יש קנאה באיזה צד מנח על האבן, ועל דבריה דליכא קפידא בהכי, וע"ש שכתב דמסימן י"ד לא משמע הכי ור"ל ששם ס"ד יד כתב בשם ל"ח ושל"ה בטעם העטרה שלא להפך כ"ו וקם כתב שלפ"ז אין להקל ברצועה להפך, אך מסיק שם להקל גם בשלית אם נקוד למעלה וכיוצא בזה ע"ש. וגם בהלק"ט ח"ב סימן נא שכתב בה"ט שכתב כ"ב סימן נא והראיה שמביא הא"ר בשם זקנו אינו ראיה כ"כ דכיון דמעשה נסים הוי, שפא לא הוי בדרך דבקות זה בזה כי אם נעשה גוש אחר בלול מכלם, אך בלא"ה אין ראיה מדברי אגדה ואסמכתא בעלמא קאמרי. וקרוי לומר דמ"ש המג"א להפך ראש כ"ו אין פנתה הפך ממש להפך התחלתו שמילוי כלפי הארץ ולתלו עליו בתוך המעברתא לעשות בו הקשר, אלא פנתה מה שכתב ראש האחר הינו הראש של הרצועה האחרת שבמקום שנספק שניה מתחלה מרחק מהמעברתא.

באר היטב

(ה) ד' קבין. והוא כ"ה זקוקים סוף משקל פנא, ל"ח מ"א: (ה) יד. אפלו אין לו תפלה של יד, כ"כ בפנא, מ"א: (ג) מהם. אם נפסקה רצועה של יד סמוך לקשר אסור להפך ראש האחר למעלה ולעשות בו קשר ש"י, והתחתיכה שהיה בו הקשר יקשר למטה, דמורידו מקדושתו כיון שהיה בו הקשר והי"ד ועתה יעשה בו פריכות האצבעות. ואם אין הרצועה ארבע כ"כ א"י לא יעשה כ"כ פריכות סביב היד, מ"א, ובהלק"ט ח"ב סי' כא פסק להמיר ע"ש: קפידא בהכי, וע"ש שכתב דמסימן י"ד לא משמע הכי ור"ל ששם ס"ד יד כתב בשם ל"ח ושל"ה בטעם העטרה שלא להפך כ"ו וקם כתב שלפ"ז אין להקל ברצועה להפך, אך מסיק שם להקל גם בשלית אם נקוד למעלה וכיוצא בזה ע"ש. וגם בהלק"ט ח"ב סימן נא שכתב בה"ט שכתב כ"ב סימן נא והראיה שמביא הא"ר בשם זקנו אינו ראיה כ"כ דכיון דמעשה נסים הוי, שפא לא הוי בדרך דבקות זה בזה כי אם נעשה גוש אחר בלול מכלם, אך בלא"ה אין ראיה מדברי אגדה ואסמכתא בעלמא קאמרי. וקרוי לומר דמ"ש המג"א להפך ראש כ"ו אין פנתה הפך ממש להפך התחלתו שמילוי כלפי הארץ ולתלו עליו בתוך המעברתא לעשות בו הקשר, אלא פנתה מה שכתב ראש האחר הינו הראש של הרצועה האחרת שבמקום שנספק שניה מתחלה מרחק מהמעברתא.

באור הלכה

* חולץ תפלין של ראש. עין במשנה בירוח מה שכתבנו בשם הפריימג'ים, ונראה שטעמו משום המרוץ של הבית יוסף שכתב לדעת הטור ודע"מ עין שם שכתב תרומה, אבל לדעת הרמב"ם דלא הביא קלל הא ד' קבין אין שום הוכחה לזה, וכן ברש"י ב"מ קה ע"ב ד"ה אסור לא משמע פן: * ואפלו מטפחתו. עין בט"ז שכתב לדעת הטור אין אסור במטפחת וכן במש"א שהיא פחותה מר' קבין, כי אם בשורצין ודוחק התפלין על ידו, וה' אבל אנו אין לנו אלא דברי השלחן ערוך דבכל גוני אסור, דהוי גנאי לתפלין על ידו זה (מטה יהודא): * ואפלו הכי אם הוא וכו'. כתב המגן אברהם בשם הדרי"כ משה ל' מקום וכו', עין בספר נהר"שילום ובספר מאמר מרדכי שכתבנו שלא כ"ו דהרי"מ משה ל' זה, ולידינו בלאו הכי פתח המגן אברהם שצריך עיון בזה: * אסור וכו'. עין בפריימג'ים שנסתפק אם דינא דאין מורידין הוא מדאורייתא או מדרבנן, ולבסוף צדד לומר דהוא דאורייתא. ועין בתשובת משכנות יעקב בסימן נה שהביא גפ"סן ראיה מירושלמי דהא דאין מורידין מדאורייתא שכתבנו (א): * אפלו לקח רצועה וכו'. וכל שכן לקח מהשל ראש איזה פתח לתן בשל"י דאסור, ואם נמצא איזה פסול בפרישה אחת, אם מתר לקח מהפרישה שלפניה לתנם בשל"י, תלי בזה: אם הפסול הוא מחמת שלא היה כתוב מתחלה איזה אות כדיון או שאר פסול אחר שהוא פסול מעצמו, אם כן הפרשיות האחרות והרצועות עדין הם בכלל חרשים; ואם הפסול נעשה מחמת יסגן או שאר קלוקל שנתנה אחר-כך, כבר תלה עליהם קדושה החמורה ואסור לשנותם: * מהם. עין במשנה בירוח כמה שכתבנו בסוף, והוא הכרעת השערייחשובה. והתייבאם מקל עוד יותר כענין, ומכל שכן במקום בטול מצוה, דמתר לחבר בשל"י דלמשה החתיכה העליונה שנפסקה, וכתב דיש לסמוך בזה על האליה רבה שהמיר, עין שם; אף דלקאונה אין ראיה האליה רבה לזה רק דמתר להפך רצועה אחת מסופה לתחלתה, וכמו שהמיר המגן אברהם בעצמו; ואף לזה אין פלוג' ראיה, וכמו שכתב השערייחשובה, אף על-פי"כ אין פלוג' במקום בטול מצוה להמקל. ולפי האמת טוב יותר שלא לעשות פריכות כ"כ פלוג' ולא יתבטל המצוה, וכמו שכתב המגן אברהם, אך נפקא-מנה מדקדושי לענין אם נפסק הרצועה של ראש בתוך השערייחשובה הראש, שיהא מתר למשך למטה את מקום שנפסק שהיה עמה תחת הקשר, במקום שהוא עני או שאין לו רצועה אחרת. אף להניח דעתו, נכחו יותר שיחתך מן רצועה אחת במקום שנפסקת חתיכה קטנה דהיני מה שהיה מקומו ממנה את הראש ומקום השלם, וישאר הרצועה יתקנה כדברי (א) אחר-כך ונעשה הקשר במקום השלם, אך צמצם שלא יצא חרוץ לקשר ממה שהיה בתחלה בתוך הקשר, ויהיה יוצא בזה אף לדעת המגן אברהם:

משנה ברורה

א (א) הנושא משאוי. זה מירי בכל היום, לא בשעת קריאת שמע ותפילה. ועין לקמן סימן צו סעיף ה': (ב) על ראשו. ואם הוא נושא משאוי על ידו במקום תפלין, דמסתמא מכסין הן וליכא גנאי, אין צריך לחלץ. כי אם בשיש בהמשא ארבעה קבין, דאז מסתמא התפלין רוצות על-ידי זה (פמ"ג ע"ש עוד): (ג) חולץ תפלין של ראש. ואם יכול לסלק המשאוי לצדדין שלא במקום התפלין, משמע מפריימג'ים דמתר; מכל מקום אם יש בהם משא ארבעה קבין נראה שיש להתמיר אף בכהאי גוונא, עין בית-יוסף. ולהוציא זבל על ראשו, אפלו מעט, אפלו לצדדין, אסור, דבכל גוני הוי כזה בזיון לתפלין שעל ראשו, אם לא בשמסלק אז התפלין של ראש מעליו שרי אף דנושא השל"י. ואם יצוה להוציא זבל על היד, אפשי אפלו אם התפלין הם מכסים בבגדי אכא בזה בזיון להתפלין שעליו (פמ"ג): (ד) מתר. אף דהוא מנח על התפלין אין בזה בזיון לתפלין, כיון שהוא דרך מלבוש. אף אם הכובע גדולה, וזהו שכתב הכובע לא יסיר את התפלין ממקום הראוי להן (מחיי אדם): (ה) ארבעה קבין. הם כ"ה ליטראות ששווקלין בו הכסף בפנא (ל"ח): (ו) נדחקות. אין פרושו שהתפלין זיון ממקומן לגמרי ואין מונחין כדיון, דבזה פשיטא שאסור ואפלו אם משאן קל, אלא רוצה לומר שמונחין במקומן ברחק מחמת המשוי שמנח עליהם ומקצר את מקומם. והפ"ח מקל בענין זה במצנפת וכובע (פמ"ג): **א (א) יד.** אפלו (ה) אין לו של"י ויש לו שנים של-ראש: (ב) רצועה. ופשוט דהוא הדין נרמק המיוחד לשל-ראש, דגם הוא בכלל תשמישי קדושה כמו רצועה [כדאייתא מגלה כו ע"ב], וכן מוכח בבאור הגר"א וכן פתח המגן אברהם לעיל בסוף סימן כח: (ג) מהם. פתח המגן אברהם, דאם נפסקה רצועה של יד סמוך לקשר, אסור להפך ראש האחר למעלה [במקום שהוא חזק] ולעשות בו הקשר של יד, והתחתיכה שהיה בו הקשר והי"ד ועתה יעשה בו פריכות האצבעות, דמורידו מקדושתו, כיון שהיה בו הקשר והי"ד ועתה יעשה בו פריכות האצבעות, אלא אותה התחתיכה צריכה גניחה. ואם אין הרצועה ארבע פלוג', א"י לא יעשה פריכות פלוג' אף אם נפסקה רצועה של ראש ומכאן שיהיה חרוץ לקשר, מטעם הנ"ל. אמנם אם נפסקה הרצועה של ראש מבחוץ להקשר ורוצה למשכה ולהורידה

שער הציין

(ה) מגן אברהם: (ג) דרך הסיים:

ג שם בכמרא ד שם
כרשי"ה שם בכמרא
ו רבנן ויחם ומהיריא
בשם ספר אחרות
זיים

הלכות תפילין סימן מב

ולתן בשליד אסור, גמפני שאין מורדין מקדשה חמורה לקדשה קלה, ושלראש קדשתו חמורה, ושרבו של שדי (ז) בשלראש, *אבל משליד לשלראש (א) (ח) מתר לשנות. *הואם היו (ז) [7] *קדשים שצדין (ו) לא הניחם, *מתר לשנות אפלו *משלראש לשליד, שטולה עליהם מקסה עור אחד ונראים (ז) כבית אחד: ב *ואם התנה (ו) עליהם (ח) מתחלה, אפלו לכשן אדם יכול לשנותם אפלו *משלראש לשל

שערי תשובה

באר היטב

(א) מתר. הינו כשיעשה לו ד' בתים או על רצועה קאי: (ז) קדשים וכו'. והזמנה לאו מלתא היא: (ח) עליהם. אפלו אם התנה רק אם יצטרך לעשות ממנו

עמה וחתה ישארו לתמו לתוך המעברתא, וגם כה"ג הפוך קרי לה וכמ"ש המג"א אחרתך מדברי הבית יוסף בשם הגהות מימוני שכתב: והפך הרצועה הוף הפעברתא, והתם פשיטא שאין פרישו הפוך ממש, רק כול שהוא נתון מתחלה במקום זה והוא מעלה או מורידו במקום אחר. הפוך קרי לה, ולפי"ו אין ללמוד מדברי המג"א האלו להפוך ממש, דמסתברא שאין לעשות כן אפלו שלא מטעם הנהיגה בשביל הקשר, וכמ"ש לעיל סימן ח לענין טלית של מצוה. ונראה שאין להפך כי אם בשעת הדחק שהתקנה במקום שנספק הוא דף וחלוש ואינו ראוי לעשות כן. שיהיה קרוב לפסק דבנו, ונראה אחרת, יש להתיר להפך וכמ"ש בא"ר, ועין מ"ש ביר אפרים על דברי המג"א. וי"ל דהמג"א סבירא לה דהקא איבא פרטי, שאין הקשר בחתיכה זו, וגם מוריד מקדשת קשר לכריכות אצבע, אבל בקא לחוד שאין בה הקשר אין קפידא כיון דלא תנא לה. וי"מ אם ברצועה הארקה לבד: יש בו גם הכריכות האצבעות מתר לקשרה, כיון שעמה אין משתמש בה קדשה כלל, ואפשר דבהכ"ג אסור טפי לקשרה ולכרקה על פס"דו ששכב אין כאן תשמיש קדשה כלל ויש לגנוה רצ"ע: [7] קדשים. עבתי"ה הזמנה לאו מלתא היא. ועין בשאלות ותשובות צ"צ סימן פא שאם עור בדו שלם רצועות של תפילין מתר להשתמש במוטח דברח"ל אף שלא התנה ומכ"ס א"ת התנה. ועין לעיל סימן לב בהכ"ט סי"ב שכתבא דברי צ"צ ושמעתי דמחיר דקמא בהתנה, ולימא, ומה שכתבאי שם ראיה מצדית דאף על"ג דכתיב טוה

באר הגולה

משנה ברורה

למטה כדי שיהיה הרצועה שלמה בהשעור המבאר למעלה בסימן לג, יש אומרים (ג) ויכול להורידה אף על פי שמוריד קצת מקדשתה, ששרי מקום הקשר יהיה תלמי למטה אין זה הורדה, דעל כל פנים באותה חתיכה יהיה הקשר. ויש אומרים (ז) וגם זה אינו נכון, דעל כל פנים איבא קצת הורדת קדשה. ולפי דבריהם (ס) הוא הדין בשל יד אם נפסקה הרצועה של יד סמוך להקשר, אפלו אם לא ירצה לקשר למטה הנתחכה שנספקה אף שפי"כנ לא יתפך בתחית הרצועה למטה לעשות בו הקשר, דכזה מוריד העליונות של הרצועה קצת מקדשתה, שהיתה מתחלה קרובה אל הקשר, על צ"ש לו להתמיר (1) שלא להפך כי אם בשעת הדחק, שאין לו רצועה אחרת ובמקום

* אבל משליד וכו'. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו שכתבנו "והוא הדין דמתר לקח הפרשיות וכו'", אף דשליד רגיל בלכת בקלף אחד, מלך מקום יציר דכניסה בדר' בתים, עין בפריימריים, ובסימן לב בסעיף מה בסעיף קט"ז (ס"ג), ובסעיף מז ס"ז שם: * ואם היו וכו'. ופשוט דכל זה דקא מדחם באין לו שלי"ד ויש לו ב' של ראש, כמו שאמרו בכמרא, דאי לאו הכי הלא בלכתמ' צריך לכתב ד' פרשיות של יד בקלף אחד.⁹ ואין צריך המתבר לכאור זה, דכבר באר בסימן לב סעיף מז. ודברי הפריימריים בזה ספלאים ממני: * קדשים שצדין וכו'. עין במשנה ברורה. ורצועה חדשה שנתנה בחוף תפילין שנים, לכאורה לא הוי זה גס"כ כי אם הזמנה עדין ושרי לשנותה, דלא נראה בשם תשמיש קדשה כי אם כשהניחה פעם אחת על הראש. ואף דשם בבגלה כו ע"כ נשנו בחדא מחתא תשמישי קדשה, ונתקם של תפילין ורצועותיהן, ובנתקם הלא משצו בה פעם אחת אחר הזמנה שוב היו בכלל תשמישי קדשה וידכבסמוך סעיף ג, ואם כן לכאורה הכי נמי ברצועה, משנפשרו בהתפילין שוב הוי בכלל תשמישיהו; דזה אינו, דשאני הוה דהנתקם נקראת תשמיש קדשה משום דהיא משמשת להקדשה כשנכתב בה, על צ"כ שובכניס בחובכה הפתילין כבר שמש להקדשה, מה שאין כן ברצועות, ונקראת תשמיש קדשה פשוט משום דהם משמשים להקדשה, שצדין האדם מניח לתפילין על ראשו ועל ידו, כל זמן שלא הניחו עיניו עדין לא נקראו בשם תשמישי קדשה ולא הוי כי אם הזמנה: ולמעשה צריך עיון: * מתר לעשות וכו'. מזה דק הפריימריים לעיל בסימן לב סעיף קט"ו, ודאם כתב על קלף לספר ליהוה ונפסל על ידי גס"כ וכו', ומתר לכתב על הנוהר תפילין ומוזות, דמכיתה גס"כ לא הוי כי אם הזמנה מעליותא, ולא הוי כצו בה ואזמנה, ודלא כאלהי רבה שמתמיר בזה. אחרתך מצאתי בגודע ביהודה מהדורא נתנאי, חלק יורה דעה סימן ענד, שנישאו ונתן בזה והקלה דחמורה להקל לכתב אחרתך עליה תפילין לא נשפתת¹⁰, אבל במזותא אין להקל¹¹, עין שם השעם:

(ה) מתר. הינו שיעשה לה ארבעה בתים⁶ ויכניס כל פרשה בבית שלה⁷, והוא הדין דמתר לקח הפרשיות ורצועות משליד לשלראש: (ו) לא הניחם. על ראשו, אף על פי שזמנם והכינים לצורך הראש, הזמנה לאו מלתא היא: (ז) כבית אחד. ואף שהם כתובים על ד' קלפים ונתונים בדר' בתים מבפנים, אין כרקה כלום בדיעבד, וכמו שכתב בסימן לב סעיף מז, עין שם, ועין בבאר הגולה: ב (ח) מתחלה. בעת עשיית השלראש, (ו) אפלו אם לא התנה רק אם יצטרך לעשות ממנו שלי"ד שיעשה, מהני התנאי, וכל שכן אם הוא אומר שאינו עושה

* משלראש לשליד. הינו הפרשיות והבתיים, דברח"ל אסור לשנותם (נגון) לכתב על העליונות דברי חלין וכל כתיב א"ת נתנאי. וכמו שמבאר בסעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה בסעיף קט"ו יח. ואפלו תנאי לא מהני בזה וידכבסמוך, ואפלו לדעות החולקים על הג"ה וסוברים דהזמנה אפלו לנהיג הקדשה לאו מלתא היא, זה דרין, וכמו שפסק המג"א אבהם דאם התחיל לכתב על קלף או ניר אסור לכתב עליו דברי חלין: והשעם דרין מהזמנה אחרת אף הנה לא הוי גס"כ כי אם הזמנה, דאי לאו הכי היה אסור להוריד אפלו לקדשה קלה, עם כל זה יצריפא דהוה בגוף הקדשה עצמה, אבל הרצועות דהוה רק תשמיש קדשה, כמבאר לקמן בסימן קנד, ומתר לשנותם אפלו לדבר חל כיון שהם קדשים, וכמו שפסק העצמות צ"ק וביאור האליה רבה להלכה, דעור העקב לרצועות מתר לשנותם אפלו לדבר חל: אפלו בללא התנה, אשם דלא הוי הזמנה רק למשמישי קדשה ולא מלתא היא. ועין בסמ"ק מה שכתב בזה בשם הור"ה, דלפי דבריו הזמנה ברצועות מלתא היא שלא לשנותה על כל פנים לבר חל: ואף דרב פוסקים חולקים עליו ואין מחלוקת בין רצועות לראש תשמישי קדשה, מכל מקום שלא במקום הדחק יש להחמיר: * (ו) אם התנה עליהם מתחלה. עין במשנה ברורה כמה שכתבנו דימנו בעת עשיית השלראש. הנה אף דמדברי הב"ח משמע דהוה הדין דמהני אם התנאי היה בפעם ראשונה כשקשרו, לכאורה צריך עיון גדול, דהלא פשוט דעשיית השלראש על כל פנים לא גרע מהזמנה דעשיית כ"ס לשם תפילין, ובו הלא הכריזו המגן אברהם מהטור דאפלו בעת שהוא צו בה פרש שהוא צו לפי שעה ואחרתך ופנהו אסור, ואם כן לכאורה כל שכן דלא מהני אם פרש שאם יצטרך לשנות שיהיה יכול לפנות, לפי הגליונתך בעת העלת תמיד וזהו מונח בראש היטב בסי"ה מהדברי מהר"א, כיון דבעת ההזמנה לא היה שום תנאי; ומה שדורש לקמן בסימן קנד סעיף ח דמהני בזה תנאי אורי גס"כ שהנה בשעת ההזמנה: אי נמי שם אורי דצו בה על דרך הפיסקא, דהנה ההזמנה והשמוש בפעם אחת, ולכך מויעיל שם תנאי. מה שאין כן בהג"ה. ועין במנחות לד שם משמע גס"כ דהתנאי הוא בהזמנה. אף זה יש לדחות, דבענין למאן דאמר הזמנה מלתא, מה שאין כן לדין דהזמנה בלבד לאו מלתא רק בצורך הקשירה, אפשר דיועיל תנאי אף בעת שקשרו על ראשו. ואפשר דהב"ח יפגל על הגליונתך והעלת תמיד, וצריך עיון. ונדע דמה שכתב בסעיף ג בהג"ה "ואם התנה עליו מתחלה וכו'", נובל לומר דאורי אפלו אם לא היה התנאי רק בעת שצו בה שאינו צו בה אלא לפי שעה דמהני, והלא שם לא עשה הכ"ס לשם תפילין, ואם הג"ה מריב בכל גוני, יהיה גס"כ מירי דהיה התנאי בעת העשייה: * משל ראש לשל יד. הפרשיות וכל שכן הרצועות. אלא דלפי המבאר בסימן קנד ובפריימריים שם חלוק ביניהם בשאבאר, והוא: דהפרשיות והוא הדין הבתיים דהוה גוף הקדשה לא מהני בה תנאי כי אם להורידו לקדשה קלה, אבל לחל נגון: אם ירצה לכתב על הגליונות דברח"ל וכהו"א נתנאי, אבל מהני בה תנאי אפלו אם לא התנה בה תנאי אפלו להורידו לחל ואפלו אם כבר נשתמש בהו, וידכבסמוך בסעיף ג בהג"ה, דאפלו צו בה דהוה מעשה מהני תנאי. וכל זה להשלמתך צורך, אבל לפי מה שכתבנו שם דלכתחלה יש לחש למה שכתב הב"ח בשיתו של"י דמקום הקשר ויחיד"ו הוא קדשה עצמה, דינן קרשיות אם כבר נשתמש בהו¹², דבעשיית הקשר בעלמא מסתברא דלא ירד עליהם הקדשה עדין:

שער הציון

(2) מוכח ממגן אברהם וכן פתבו הגר"י ותי"א דאם: (7) עין בפריימריים ובשערי תשובה ובסימן קנד במשקצות וז"ה אות בית: (8) דרך החיים: (1) שערי תשובה: (10) והוא מעלת תמיד:

הלכות תפילין סימן מב

ביאורים ומוספים

9) משמע לכאורה, שדוקא את הפרשיות אין לשנות משל ראש לשל יד לכתחילה, אבל את הבתים או את הרצועות, מותר לשנות בתפילין חדשות משל ראש לשל יד אפילו לכתחילה.

[ביה"ל ד"ה מתח]

מציאתי בנודע ביהודה מהרנא תנא, חלק יונה יצא סימן קעד, שגשא ונתן בזה והעלה דהמורה להקל לכתב אחר-כך עליה תפילין לא נשתמש¹⁰, אכל במזונה אין להקל¹¹.

10) ובטעם הדבר כתב הנודע ביהודה, שאין הכרח לחלק בין קדושת ספר תורה לקדושת תפילין, וחולק על הבי"י (סי' לב) שהביאו המשנ"ב לעיל (שם ס"ק כו) שעורות שעיבדם לשם ספר תורה מועילות לתפילין שקדושתן קלה יותר.

11) מבואר בדבריו שקלף של ספר תורה שנמצא בו פסול אין להורידו מקדושתו. ומה שכתב הביה"ל לעיל (ד"ה אפלו) שפרשיות או רצועות חדשות מותר לשנותן לקדושה קלה, כתב השו"ת הלכות (סכ"ח) שיש לחלק בין תפילין לספר תורה.

[ביה"ל ד"ה משל ראש]

דמקום הקשר והי"ד הוא קדושה עצמה, דינן כפרשיות אם כבר נשתמש בהן¹².

12) ולגבי קדושת כיס שהניח בו תיק עם תפילין, כתב לעיל (סי' לד ס"ד ד"ה שתי) שאם המעברתא והתיתורא בתוך התיק, אין הרצועות מחשיבות את הכיס לתשימש קדושה.

[משנ"ב ס"ק ד]

מה שאין כן בשל-יד דאין בו רק הקשר של יוד⁶.

5) ומטעם זה כתב לעיל (סי' כח ס"ק ז) בשם המג"א, שיותר טוב לא להניח את התפילין של יד על של ראש, אלא יניחן זו בצד זו.

[משנ"ב ס"ק ה]

היגו שיעשה לה ארבעה בתים⁶.

6) לפי שאם לא יעשה לה ארבעה בתים, הרי התפילין פסולות אפילו בדיעבד, כמבואר לעיל (סי' לב ס"ק קעב).

[משנ"ב שם]

ויקניס קל פרושה בבית שלשה⁷.

7) אבל אם הניח את כל הפרשיות בבית אחד, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב) שהתפילין פסולות אפילו בדיעבד.

[ביה"ל ד"ה אבל משל יד]

ויבטימן לב קסעיה מה קסעיה קטן סב⁸.

8) שצידד בדעת רש"י במנחות (לד, ב ד"ה וצריך שיהא) שזקיפת הפרשיות היא לעיכובא, ושלא כמו שכתב הבי"י (סי' לב) בשם ר"י בן חביב, שזקיפת הפרשיות אינה אלא לכתחילה.

[ביה"ל ד"ה ואם הוין]

הלא לקתחלה צריך לכתב ד' פרשיות של יד בקלף אחד⁹.